

Schol. 3^m Neque habenda pro transcendentali est relatio illa praedicamentalis, quae sequitur quidem essentiam subjecti, sed non necessario; nempe tunc solum accidit relatio quum terminus adest realis, v. c. Joannes vi essentiae suae est similis Petro, quamdiu Petrus existit.

Propositio 45.

Relatio, quantum ad id quod ponit in subjecto relationis, a fundamento non distinguitur realiter, sed ratione cum fundamento in re.

Stat. quaest. 1) Quaeritur utrum relatio sit realitas aliqua distincta a suo fundamento, et a subjecto relato. — Si agitur de relatione essentiali, v. c. animae ad corpus, omnes conveniunt non dari distinctionem, quia relatio est inclusa in essentia rei; sed de relatione accidentali disputant:

a) dicunt Thomistae aliqui, realem esse distinctionem inter subjectum cum fundamento, et relationem; — b) dicunt Scotistae, esse distinctionem formalem a parte rei (intermediam aliquam: cfr. infra); — c) dicimus non realem esse distinctionem, sed rationis; — neque expresse probamus de distinctione inter subjectum et relationem, sed inter fundamentum et relationem: hoc enim fundamentum est accidens subjecti, ergo distinctum ab eo; neque relatio sequitur subjectum sed fundamentum, ergo tam distincta est a subjecto quam fundamentum ipsum.

Prob. 1^a pars (non realiter). 1° Posito subjecto habente fundamentum, et termino, hoc ipso formaliter habetur relatio; imo repugnat eam non haberi aut tolli, illis manentibus; a. quoad ita, posito altero, formaliter adest, ab illo non distinguitur realiter; e.

Prob. 2° Si distinctio est realis, necesse est ut infinitae producantur entitates, quarum excogitabilis nulla est causa proportionata; e.

Ad antec. Quoties ego digitum curvo, producitur relatio similitudinis mutua inter eum et omnes res curvas in universo mundo; — e. producerem innumeras entitates reales in meo digito, et simul innumeras entitates correspondentes reales in innumeris aliis rebus?!

Prob. 2^a pars (sed ratione). Haec realitas quae est fundamentum relationis, *ex se* habet ut sit et spectari possit tum in se, tum relate ad alterum; a. sic habentur unius ejusdemque rei duo conceptus distincti, scilicet rei absolutae, et rei relativae; e.

Ad maj. Non dicimus solum: A est albus, et B est albus; — sed A est albus *sicut* B; — e. similitudo non est formaliter albedo absoluta extremi utriusque, sed spectata relate ad alterum.

Objic. 1° Realiter distinguuntur quae separari possunt: a. sublato B albo, A manens cum sua albedine, jam non est *sicut* B, seu relatus ad B; e. — R. d. maj. de absolutis, c; de relativis, sd. quae possunt separari, manente subjecto, fundamento, et termino, c; sublato termino essentialiter connotato, n. (cfr. infra).

Objic. 2° Ubi est aliqua denominatio intrinseca separabilis, ibi est forma intrinseca separabilis; a. denominatio similitudinis adveniens albedini absolutae, est intrinseca et separabilis; e. — R. d. maj. ubi... separabilis secundum id quod dicit in recto et in obliquo,... c; ubi... secundum id tantum quod dicit in obliquo, n; — c. d. min. (relatio duo dicit, unum in recto: subjectum cum fundamento, — alterum in obliquo: terminum).

Objic. 3° Forma posita in subjecto communicat ei necessario suum effectum formalem; a. si relatio idem est ac fundamentum, poterit haec forma esse in subjecto sine suo effectu formali; e. — R. d. maj. forma absoluta, quae dicit tantum seipsam, c; forma relativa, quae dicit in recto seipsam et simul in obliquo aliud necessario connotat, n. — c. d. min. ob defectum rei connotatae, c; ex defectu rei in recto notatae, n.

Objic. 4° Illud quod est accidens, necessario realiter distinguitur a substantia; a. relatio est vere ac proprie accidens, fundamentum autem saepe est substantia, v. c. Socrates ut homo est similis Platoni; e. — R. c. maj. — ad min. 1^m part. relatio praedicamentalis..., c; — d. 2^m part. fundamentum relationis transcendentalis, c; praedicamentalis, sd. quae ideo peribit quoties deficit terminus, i. e. extrinsece, c; quae peribit intrinsece quamdiu stabit substantia, n.

Objic. 5° Si relatio nihil ponit in subjecto nisi fundamentum, nihil ponit nisi aliquid absolutum; e. relatio ut sic nihil erit a parte rei, sed solum a parte rationis. — R. d. ant. nihil nisi aliquid quod idem est simul absolutum et relativum, c; quod est solum absolutum, n.

Objic. 6° Ergo relatio est nihil praeter absolutum! — R. d. non est nova realitas ab absoluto realiter distincta, c; non est realitas quae fundamentum praebet ut sit et consideretur simul absolute et relative, n.

Coroll. 1^m Ad relationem non datur motus, i. e. relatio non est terminus alicujus actionis eam immediate producentis, sed actione producitur ens quod relationem habet, vel in ente producitur accidens absolutum quod fundamentum erit novae relationis.

Coroll. 2^m Relatio habet esse debilissimum (in ordine metaphysico, non physico) quia destrui potest, non solum destructis fundamento et principiis internis, sed etiam sublata *re extranea*, scilicet termino.

Coroll. 3^m Relationes non habent contrarium, i. e. relativa inter se quidem opponuntur, attamen in uno eodem subjecto possunt simul esse, licet sub diverso respectu, v. c. A est similis cum B, sed dissimilis cum C.

Coroll. 4^m Relationes non suscipiunt magis et minus, i. e. per se, formaliter et eadem individua relatio non admittit intensionem et remissionem.

Coroll. 5^m Relativa, reduplicative sumpta, sunt simul: natura, cognitione et definitione.

Coroll. 6^m Relata per se mutuo definiuntur; secus atque absoluta.

Coroll. 7^m Absolutum est prius respectivo quod in ipso fundatur: prioritate naturae, dignitatis, cognitionis.

Coroll. 8^m Non relatio, sed relativum, refertur ad aliud.

Coroll. 9^m Ergo quadruplex distinguitur esse : 1) *esse a se* : quod a nullo alio recipitur ut a causa vel ratione sufficiente; tale est solum esse divinum; — 2) *esse per se*, sed non a se, quod non in alio ut in subjecto inhaeret; tale est esse substantiae creatae; — 3) *esse in alio* ut in subjecto; tale est esse accidentium; — 4) *esse ad aliud* ut ad terminum connotatum, correlatum.

Propositio 46.

Terminus licet ad relationem necessario et essentialiter requiratur, tamen relationem non ingreditur ut pars intrinsecus constituens sed solum ut connotatum.

Stat. quaest. 1) Dicimus relationem, secundum totam suam entitatem quam dicit in recto, consistere in solo fundamento quo subjectum refertur ad aliud; — terminum autem in obliquo solum includi, seu connotari extrinsece.

2) Alii aliqui dicebant nullo modo terminum pertinere ad essentiam relationis, sed potius opponi et condistingui, ac proin non esse partem intrinsecam. — Alii dicebant : terminum esse elementum essentielle intrinsecum relationis, quia totum esse relationis est esse ad aliud.

Prob. 1^a pars (*requiritur essentialiter*). Hoc est discrimen inter absolutum et relativum, quod absolutum absolvitur in subjecto, respectivum non, sed refertur ad aliud; *e*.

Prob. 2^a pars (*non constituens, sed connotatum*). 1° Si in A et in B est color albus, vere dicetur : « A est simile cum B, A habet similitudinem cum B, est in A similitudo cum B. » — *a*. sic tota relatio similitudinis tribuitur seu praedicatur de A, connotando B solum in obliquo; non vero tribuitur complexui ex utroque; *e*.

Prob. 2° Essentia relationis est in illo in quo est esse relativum; *a*. v. c. « Petrus est pater Pauli, » totum esse relativum patris est in Petro; *e*.

Prob. 3° Relatio non respicit seipsam sed terminum, sicut actus visionis non seipsum sed objectum a se diversum; *a*. si terminus esset pars intrinseca relationis, haec seipsam respiceret; *e*.

Objic. Id quo solo deficiente, manentibus omnibus aliis ab eo distinctis, deficit relatio, id est vel essentia, vel saltem pars essentiae relationis; *a*. deficiente sola existentia Pauli, deficit relatio coexistentiae Petri cum Paulo; *e*. — *R. d. maj.* si relatio deficit immediate, ex ratione interna, *c*; si deficit consecutive, deleto connotato necessario, *n*; — *c. d. min.* deficit relatio quoad entitatem essentialem, *n*; quoad denominationem formalem, *sd.* consecutive, deleto connotato necessario, *c*; immediate, deleto aliquo entitatis relationis, *n*.

Schol. *Utrum intrinsece repugnet conservari relationem realem sine suo termino, quum sit ab eo distincta.* — *R.* Repugnat tamen, quia *a*) effectus formalis relationis est referre ad terminum; *a*. repugnat relationem (vel generatim ens quodcumque) conservari sine suo effectu formali; — *b*) relatio

non differt a fundamento suo, quod dicit in recto; *e*. nisi connotet terminum, relatio nihil erit nisi fundamentum absolute sumptum, et non erit relatio.

Propositio 47.

In termino relationis, formalis ratio terminandi non est aliqua relatio opposita, sed est aliqua nota absoluta in termino.

Stat. quaest. 1) Non omne ens potest terminare relationem quamcumque, sed requiritur propria aliqua nota, ob quam aptum sit terminare hanc vel illam relationem; — hanc formalem rationem terminandi inquirimus, quid sit. — Scimus jam terminum relationis reales debere esse aliquid reale; manet quaestio utrum hoc aliquid reale sit absolutum an relativum, quod nempe per se formaliter respiciat subjectum relationis.

2) Alii respondent : in omni relatione terminum debere esse relativum ad subjectum, — alii : in relatione mutua debere..., in non mutua non debere..., — alii : in nulla relatione debere..., sed subjectum terminari ad terminum ut absolutum.

Prob. 1^a pars (*de relatione non mutua*). Talis relatio habet fundamentum reale in subjecto, et terminum realem; *a*. iste terminus non habet relationem realem ad subjectum, seu se habet ut absolutus; *e*.

Prob. 2^a pars (*de relatione mutua*). 1° In relatione non mutua ratio terminandi est aliquid absolutum; *a*. relatio non mutua est relatio realis, et habet omne quod formaliter requiritur ad relationem; *e*. etiam in relatione mutua ratio formalis terminandi est absoluta, licet insuper eadem haec ratio praebeat fundamentum relationis oppositae.

Prob. 2° Posito fundamento in subjecto, et posito quocumque modo (absolute vel relative) termino, jam habetur relatio, et repugnat eam non haberi; *a*. si ita est, ratio formalis terminandi jam est independens a relatione termini ad subjectum; *e*.

Ad maj. (quocumque modo). Etiam si, per impossibile, conciperetur in relatione mutua, auferri a termino relationem ad subjectum, et manere terminum absolute tantum, tamen vera esset relatio subjecti ad terminum; *e*.

QUAESTIO 5.

De relationibus speciatim.

Omnis relatio realis mutua reducitur ad identitatem et distinctionem, vel ad causalitatem et dependentiam. De his nunc tractandum est; de relationibus non mutuis vero, alia quae dici possent, eadem sunt quae de relatione mutua, pro ea nempe parte qua reales sunt istae relationes, nam pro qua parte non mutua ac proinde non realis est relatio, nihil jam addi debet; ac si qua dici possunt, haec aptiorem suum locum obtinebunt in psychologia,

ubi de cognitione et appetitu, et in theologia naturali, ubi de creatione et providentia. Nunc venient

Articulus 1. De identitate et distinctione.

Articulus 2. De principio et causa.

ARTICULUS 1.

De identitate et distinctione.

Propositio 48.

Principium convenientiae diverso modo applicatur ad identitatem realem et ad logicam.

Notiones. 1) *Identitas* est convenientia plurium in entitate una; et est :
 realis — — si est unitas a parte rei, inter ea quae pluribus conceptibus repraesentantur, licet non in se sint distincta, v. c. homo iste, et Carolus de quo loquor, sunt idem.
 logica — — si est unitas in mente tantum, inter plura quae a parte rei non sunt unum idem.
 { secundum essentiam : si in specie, vel in genere conveniunt, v. c. Petrus et Paulus; Petrus et equus — : *similitudo essentialis*.
 { secundum qualitatem, v. c. A justus, et B justus : *similitudo accidentalis*.
 { secundum quantitatem, v. c. $2 + 3 = 5$ — — : *aequalitas*.

2) Principium convenientiae : « quae duo sunt identica cum uno tertio, sunt identica inter se, » dicitur saepe principium identitatis; — sed cavenda confusio.

Prob. Fieri potest : a) ut comparentur tres conceptus diversi, et inveniantur exprimere unam eandem rem; — vel b) ut comparentur tres res diversae, et inveniantur repraesentari per unum eundem conceptum; — a. in his, diversus est sensus, seu diversa applicatio principii convenientiae; e.

Ad min. In priori casu sensus principii est : conceptus duo qui sunt identici cum uno tertio secundum objectum, sunt identici inter se secundum hoc ipsum objectum, i. e. exprimunt objectum unum a parte rei; — in altero casu sensus est : res duae quae sunt identicae cum una tertia secundum conceptum, sunt identicae inter se secundum hunc ipsum conceptum, i. e. sunt duae res, sed repraesentabiles per unum conceptum communem.

Coroll. 1^m Ut recte applicetur hoc principium, notandum : a) ut tres omnino termini assumantur, — b) ut unus et alter seorsim cum tertio comparentur, sed sub eodem respectu, — c) ut duorum, quae cum tertio conveniunt, identitas sub eodem respectu, sub quo cum tertio conveniunt, inferatur.

Coroll. 2^m Definivimus identitatem realem et logicam, secundum quod unitas in quam conveniunt plura est realis vel logica; — aliqui pauciores

malunt (sed lis erit de verbo), definire secundum quod plura quae in unitatem conveniunt, sunt plura a parte rei, vel a parte mentis tantum; unde illi logicam vocant quam nos realem, et vicissim.

Propositio 49.

Non repugnat intrinsece dari duo entia perfecte similia.

Stat. quaest. *Non repugnat* : agitur de mera possibilitate, non de facto.

Intrinsece : non quaeritur utrum aliqua causa creata possit talia entia producere, sed utrum repugnet haec productio in propriis notis, vel cum notis Dei producentis.

Perfekte similia : quae solo numero differant, ita ut nulla sit perfectio in uno quae non sit in altero, excepta sola individuazione.

Negabat possibilitatem Leibnitz, affirmabat Clarke.

Prob. Repugnantia esset aut inter notas intrinsecas secundi entis, — aut inter duas existentias istorum entium, — aut inter notas Dei sapientis, et Dei producentis tale secundum ens; — a. nihil horum valet; e.

Ad min. 1 part. Si primum ens potest existere, ideo potest quia non repugnant ejus notae; e. nec in altero repugnabunt eadem notae inter se.

Ad 2 part. Repugnantia est positio et negatio ejusdem; a. duae existentiae istae positivae, non negant et ponunt idem, sed utraque ponit; e.

Ad 3 part. Etiam in Deo, nulla potest afferri positio et negatio ejusdem.

Objic. 1° Experientia nunquam ostendit duo... — R. tr.

Objic. 2° Si essent duo talia, nulla daretur ratio sufficiens cur Deus poneret alterum prae altero in certo loco. — R. d. nulla..., ex parte istorum entium, c; ex parte Dei libere agentis, n.

Objic. 3° Si essent duo talia, essent etiam in eodem loco; a. sic nullo modo possent discerni; e. jam non duo sed unum essent. — R. tr. maj. (vel d. necessario, n; fieri posset, c.) — d. min. extrinsece, pro nostra cognitione, tr; intrinsece, quoad suam entitatem individuam, n.

Objic. 4° Saltem pro nostra cognitione essent indiscernibilia; a. sic perit omnis ordo moralis in societate, fidelitas in contractibus, (relationes inter homines mutuae, vel inter homines et res mundanas), quod est contra sapientiam Creatoris; e. — R. d. maj. quamdiu starent leges physicae praesentes, et eadem media cognoscendi, c; stantibus aliis legibus... et mediis..., quae jam connaturaliter requirerentur, n. — c. d. min.

Propositio 50.

Duplex admittenda est distinctio realis : major, et minor seu modalis; quarum indicia communia sunt : realis origo unius ab altero, separabilitas unius ab altero. repugnantia notarum constituentium duas essentias.

Notiones. Identitati opponitur *distinctio*, i. e. carentia unitatis inter plura :

- realis — — si est a parte rei non unitas.
- major — si inter rem et rem, i. e. entitatem realem et entitatem realem.
 - adaequata : si differunt secundum totum esse, v. c. totum a toto.
 - inadaequata : si differunt secundum aliquid, et idem sunt secundum aliud, v. c. totum a parte, homo a corpore.
 - minor (= modalis) : si inter rem et modum suum.
 - logica (= rationis) : si est a parte rei unitas, sed a parte mentis distinctio, per varios conceptus rem unam exhibentes.
 - rationis ratiocinatae (= virtualis) : cum fundamento in re, v. c. si una res pluribus aequivaleat, possitque per plures inadaequatos conceptus exhiberi.
 - rationis ratiocinantis (= mere mentalis) : sine fundamento in re, i. e. si una res exhibetur per plures conceptus non diversos, v. c. homo et animal rationale.

Stat. quaest. *Indicia* : quia non semper facile est videre quae sit distinctio inter duo, quaeritur quibusnam indiciis discerni possit distinctio realis a logica.

Indicia communia, i. e. quibus discernatur realis a logica, non tamen discernatur realis major a minore. — Tria afferuntur, quorum si unum adsit, distinctio est realis; sed non statim concludere licebit praesentiam aliorum indiciorum.

Notarum constituentium : valet solum de notis essentialibus constituentibus, non vero de proprietatibus ex essentia consequentibus, v. c. Dei misericordia non punit, justitia punit.

Prob. 1^a pars (*duplex admittenda*). Definiuntur : 1) *realis major* illa distinctio quae est inter duas res, quarum utraque propriam habet entitatem realem ex propria natura sua; — 2) *realis minor* illa quae inter duas res, quarum altera ex propria natura sua realem habet suam entitatem, altera non ex propria natura sua, sed tantum ex inhaesione sua in subjecto aliquo; — a. 1) prior datur ubicumque duae res, vel duo accidentia physica, vel substantia et accidens suum physicum comparantur; — 2) posterior, ubicumque substantia et modus suus; — 3) jure merito duplex dicitur haec distinctio; e.

Ad min. 1) et 2) clara sunt; — 3) major et minor, seu alia et alia est distinctio, ubi alterum ab altero est a parte rei simpliciter distinctum, et ubi alterum ab altero non simpliciter sed secundum quid distinctum; — a. in priore sunt distincta simpliciter (quod est clarum; cfr. supra); in posteriore, secundum quid (nam nec modus habet realitatem nisi in substantia inhaerendo; — nec substantia habet realitatem nisi aliquo modo, licet non individue hoc potius quam alio modo requirat esse); e.

Prob. 2^a pars (*indicia*). 1) *Realis origo*. Nihil potest a seipso originem ducere; e. ubi realiter oritur aliquid reale, oritur a realiter distincto.

2) *Separabilitas*. Ens non potest a seipso dividi, et sejunctum existere; e. ubi potest unum ab alio dividi et separatum existere, est ab illo distinctum realiter.

3) *Repugnantia notarum*. Una eadem essentia nequit constitui ex notis essentialibus se mutuo destruentibus; e. si tales notae realiter adsunt, non sunt in eadem una essentia, sed in pluribus distinctis, v. c. animal rationale, non-rationale.

Objic. Realis origo est indicium inutile; nam non facilius agnoscitur quam ipsa separabilitas. — R. *n*; — vel *d*. non semper, *tr*; nunquam, *n*.

Propositio 51.

Ratio qua fit ut una eademque res pluribus ac diversis conceptibus cum veritate percipiatur, tum intellectus nostri imperfectio, tum objecti perfectio est.

Stat. quaest. 1) Quaeritur de distinctione rationis ratiocinatae, quomodo fiant circa unam eandem rem plures conceptus *diversi*, i. e. diversas notas exhibentes, et tamen veri; seu : quodnam fundamentum praebetur in re pro talibus conceptibus.

2) Respondemus duo ista proposita concurrere simul, et sufficere ad explanationem quaesitam; scilicet illos conceptus diversos esse praecisivos, qui unam eandem essentiam expriment, sed non totaliter repraesentant totum quod ei inest, adeoque sunt incompleti; unde distinctio rationis ratiocinatae erit distinctio quae fit ab intellectu rem cognoscente per plures conceptus praecisivos et incompletos.

3) Negant Scotistae et Thomistae, quorum sententiae et argumenta cfr. infra.

Prob. 1) *Una eadem res* potest : a) plures habere effectus diversos et inadaequatos, v. c. Deus creat, punit, beat; anima vult, intelligit, vivificat corpus; — b) propter plures illos effectus habere plures varias relationes ad res realiter distinctas, v. c. Deus est dominus omnium, terribilis malis, amabilis bonis; anima est simplex sicut angelus, sensitiva sicut anima bruti; — c) habere perfectionem unam aequivalentem variis perfectionibus quae in aliis separatis rebus inveniuntur, v. c. Deus habet perfectionem quae aequivalet perfectioni plantae, et animalis, et spiritus, et amplius etiam; animae perfectio aequivalet perfectioni plantae, et animalis, et amplius;

2) *Intellectus* vero : a) res non intrinsece in seipsis, sed extrinsece ex effectibus cognoscit; — b) non omnes effectus unico conceptu, sed pluribus conceptibus percipit; — c) saepe conceptus varios componit in unum factitium;

Atqui : ex his omnibus comparatis apparet fundamentum sufficiens distinctorum conceptuum esse ipsam rei perfectionem et intellectus imperfectioem; e.

Schol. Aequivalentia perfectionis in una re cum perfectione in aliis distinctis rebus est vel *formalis*, si perfectiones plures continentur in una re eodem modo quo in distinctis, — vel *virtualis*, si non eodem modo, sed alio

aeque bono, quo iidem producantur effectus, — vel *eminens*, si non eodem modo, sed superiore, nobiliore, excellentiore.

Propositio 52.

Distinctio formalis a parte rei non est admittenda.

Stat. quaest. 1) *Scotistae* dividunt distinctionem, ita ut sit :

realis — — a parte rei,

absoluta — proprie dicta realis,

{ major : inter rem et rem.

{ minor : inter rem et modum suum.

formalis — non inter rem et rem, nec inter rem et modum suum, sed inter rei unius formalitates, i. e. praedicata essentialia diversimode definita, v. c. hominis animalitatem et rationalitatem, quae formalitates sint identicae, ita ut rem constituent plane unam, et tamen distinctae objective ex natura rei, aute intellectus operationem.

logica — — rationis ratiocinantis (et negant distinctionem rationis ratiocinatae).

2) Nos admittimus illas formalitates esse a parte rei, sed negamus eas esse a parte rei distinctas actualiter; dicimus eas praebere tantum fundamentum in re.

Prob. 1° Si illae formalitates actu, ante mentis operationem, e natura rei distinguuntur, distinguuntur realiter absolute; *a.* hoc est absurdum, fatentibus *Scotistis*; *e.*

Prob. maj. Si in ipsa essentia, v. c. hominis, principium sentiendi et principium intelligendi actualiter distinguuntur, unum non est alterum ac proin principii intelligendi entitas non est entitas principii sentiendi, ita ut una de altera possit negari; — *a.* si hoc, jam distinctio est realis absoluta; *e.*

Prob. 2° Rationes quibus moventur *Scotistae* ad distinctionem suam a parte rei admittendam, ostendunt solum distinctionem rationis cum fundamento in re; *e.*

Ad antec. Dicunt 1) Definitiones illarum formalitatum sunt reales; *a.* nec identicae sunt nec synonymae; *e.* — **Sed R. d. maj.** sunt reales, i. e. repraesentant rem inadaequate conceptam, et sunt verae quoad id quod concipitur, licet non quoad modum quo concipitur, *c;* secus, *n.*

Dicunt 2) Ens, quatenus constituitur diversis formalitatibus, accipit attributa contradictoria, v. c. homo ut rationalis cogitat, ut animalis non cogitat sed sentit; — imo una formalitas de altera negatur, v. c. rationalitas non est animalitas; *e.* — **Sed R. ad a) :** *d.* ens quatenus a parte rei constituitur..., accipit contradictoria, *n;* quatenus praecisive concipitur sub diversis formalitatibus, accipit..., *c.* — **ad b) :** *d.* una de altera negatur in concreto a parte rei, *n;* praecisive in conceptu, *c.*

Dicunt 3) Si nulla distinctio est ante intellectus operationem, ens eadem sua entitate esset alteri similis et dissimilis; *a.* hoc est absurdum; *e.* (v. c. homo similis bruto et dissimilis). — **Sed R. d. maj.** i. e. ejusdem entitatis conceptus inadaequati sed veri et diversi, exhibent fundamenta diversarum relationum, *c;* secus, *n.*

Propositio 53.

Distinctio virtualis intrinseca non est admittenda.

Stat. quaest. 1) *Thomistae* ita dividunt distinctionem :

realis — — a parte rei,

{ major — — inter rem et rem.

{ minor — — inter rem et modum.

virtualis — — non a parte rei,

{ intrinseca — qua una res sine contradictione praedicata intrinseca essentialia contradictoria suscipiat; quasi sit distinctio a parte rei, cum tamen nulla sit; idque independenter a mentis operatione, et ante abstractionem.

{ extrinseca — ex mentis consideratione : rationis ratiocinatae.

logica — — rationis ratiocinantis.

2. Inter praedicata essentialia nos admittimus meram distinctionem rationis ratiocinatae. — Versatur autem tota haec quaestio circa attributa essentialia quae individuum realiter unum constituunt, quae etiam vocantur interdum : *gradus metaphysici.*

3) In hoc differt distinctio haec Thomistica a distinctione formali *Scotistica*, quod formali distinctione sit a parte rei actualis multiplicitas aliqua; virtuali intrinseca autem nulla.

Prob. 1° Repugnat aliquid simul esse et non esse idem; *a.* hoc sequitur ex illa distinctione; *e.*

Prob. 2° Illa distinctio : a) ratiocinium destruit; — b) absurditates parit; — c) absurda est ex propria sua definitione; *e.*

Ad antec. a) Concessa majore, et minore, negat consequens, v. c. si dicas : « animal hominis est a parte rei principium sentiendi; *a.* animal hominis est a parte rei unum idemque ac rationale hominis; *e.* rationale hominis est a parte rei principium sentiendi. »

Ad b) Per eam possent contradictoria ex aequo defendi.

Ad c) Praebet subjectum contradictoria essentialia in seipso conjungens sine actuali et vera in seipso distinctione.

ARTICULUS 2.

De principio et causa.

Alterum genus relationum est causarum et effectuum; atque ut universalius de iis dicamus, aliqua de principii notione praemittere placet. Quum vero

multiplices sint causae, de singulis disputaturi, articulum in paragraphos distribuemus, eritque :

- § 1. De principio et causa generatim.
- § 2. De causa efficiente.
- § 3. De causa finali.
- § 4. De causa exemplari.
- § 5. De causa materiali et formali.
- § 6. De principiis rationis sufficientis et causalitatis.

§ 1. DE PRINCIPIO ET CAUSA GENERATIM.

Propositio 54.

Principium recte definitur : id a quo aliquid procedit quocumque modo ; — vel etiam : id unde aliquid est, aut fit, aut cognoscitur.

- Notiones.** Explicantur verba argumenti mox dandi : — 1) *Prioritas* est :
 tempore — — si unum existit, nondum existente altero.
 loco — — si unum magis quam alterum accedit ad determinatum spatii punctum, vel minus ab eo distat.
 dignitate — — si unum altero praestat in aliquo ordine, v. c. honore.
 ordine — — si ex natura vel conditione rerum, una alteri praeponitur, v. c. elementa scientiarum.
 cognitione — si unius cognitio deducit in cognitionem alterius, v. c. effectus in causam, praemissae ratiocinii in conclusionem.
 suppositione — si ab unius existentia pendet existentia alterius, v. c. claritas a lumine.
 natura — — si unum potest esse et concipi sine altero, sed non e converso, v. c. pars sine toto, phaenomenon sine sensatione.
 origine — — si ab uno procedit alterum, quin tamen sit vera dependentia alterius nec quoad essentiam nec quoad existentiam ; — ista prioritas sui generis habetur solum inter personas SS. Trinitatis.
 ratione — — si plura mente tantum distincta concipiuntur ut prius et posterius, v. c. essentiae nota generica et specifica.

2) *Nexus consecutionis* inter prius et posterius est :

- extrinsecus — si post unum sequitur aliud, sine positivo influxu prioris in posterius ; i. e. si prius non est ratio cur existat posterius, v. c. prima pars viae, diei, orationis.
- intrinsecus — si sequitur... cum positivo influxu ; i. e. si prius est ratio cur...
 - in ordine logico : si prius communicat cognoscibilitatem alteri, i. e. si est ratio cur alterum a nobis cognosci possit, v. c. primae veritates scientiarum.
 - in ordine physico : si prius communicat esse alteri, i. e. si est ratio cur alterum existat, v. c. variae causae.

3) Inter varias prioritates enumeratas saepe vix discernere valemus practice, v. c. num suppositione, an natura, an ordine, an ratione aliquid sit prius vel posterius.

Prob. Reducitur haec definitio ad duo elementa includenda generatim : 1) prioritatem aliquam principii ante principiatum, — 2) nexum aliquem consecutionis a principio ad principiatum ; — a. inductione facta, ex sensu communi et usu hominum, haec duo sufficiunt et requiruntur ad notionem generalem principii ; e.

Coroll. 1^m Ex tanta varietate prioritatum et nexuum, patet principii nomen et conceptum non esse univocum sed analogum.

Coroll. 2^m Prior formula definitionis proposita a S. Thoma, solum exprimit conceptum communem principii ; — altera, Aristotelis, simul indicat partitionem principiorum.

Coroll. 3^m Ubi plura sunt tempore simul, sed natura aliud alio prius, dicuntur esse in signo naturae priore, et in signo naturae posteriore, i. e. in cognitione nostra ea esse prius, et posterius.

Coroll. 4^m *Semper id, quod est per se, prius est eo quod est per aliud, vel per accidens* ; seu : *semper id, quod spectat ad naturam, est principium in quolibet.*

Propositio 55.

Conceptum habemus verae causalitatis, eumque objective realem.

Notiones. 1) *Causalitas* est relatio causae ad effectum. — *Causa* est principium essendi alteri, i. e. id quod influxu suo positivo dat esse alteri a se distincto ; ejus elementa sunt : a) ut sit principium nexu intrinseco, — b) ab effectu suo distinctum realiter, — c) producens in esse, i. e. in existentiam vel in essentiam constituens.

2) A causa distinguendae sunt *ocasio* et *conditio* :

a) *Conditio* est id quod requiritur ut causa producere possit effectum, ita tamen ut per se non influat in esse effectus, v. c. lux ad scribendum, solutio pedum ad currendum. — *Conditio* alia est sine qua potest tamen produci effectus, quia suppleri potest una conditio per aliam, v. c. lux solis vel lux lampadis ad scribendum ; — alia est sine qua non potest..., quia suppleri nequit per aliam.

b) *Ocasio* est id quod non requiritur, nec per se influat, sed opportunum est ut causa producat effectum, v. c. tenebrae ad furandum, festivitas ad pietatis actum.

Stat. quaest. Contendit *Hume* : a) nos non habere conceptum causalitatis, sed successionis tantum plurium rerum, — b) conceptum causalitatis non esse objective realem, quia nescimus modum quo causa novum ens producat.

Prop. 1^a pars (habemus). 1° Teste experientia sensus intimi : a) habemus ideam rei, qua interveniente, nova alia res existere incipit, — b) hanc ideam